

שמעתא עמיקתא

גליון תרע"ז | פרשת וארא | תשפ"ו | קהילת חניכי הישיבות | רמות ב' | ירושלים תובכ"א

שמעתא אליבא דהלכתא

משיעורי הרה"ג הרב יוחנן בורגר שליט"א

מו"ץ וראש כולל הוראה רמות

האם יש משום בורר בשימוש בכף מנוקבת

א. ברירה בכלי. ב. ברירה בקנון ותמחוי לאחר זמן. ג. שפיכה מכלי אם חשיב ברירה בכלי. ד. מעכב מין א' ע"י הצמדת כיסוי הכלי.

ה. ברירה ע"י כף / מזלג / סכין. ו. קילוף ע"י סכין. ז. כף מנוקבת. ח. מסנן רוטב מירקות מבושלים

א. ברירה בכלי

איתא **בשבת** (עד) ת"ר היו לפניו שני מיני אוכלים בורר ואוכל, בורר ומניח, ולא יברור ואם בירר חייב חטאת, מאי קאמר, אמר אביי הכי קאמר בורר ואוכל לאלתר, בורר ומניח לאלתר, ולבו ביום לא יברור, ואם בירר נעשה כבורר לאוצר, וחייב חטאת. ואמרין בתר הכי היו לפניו שני מיני אוכלין וביירר ואכל וביירר והניח, רב אשי מתני פטור, ורבי ירמיה מדפתי מתני חייב, ורב אשי מתני פטור, והא תני חייב, לא קשיא, הא (דמתני רב אשי פטור) בקנון ותמחוי, הא (דתני חייב) בנפה וכברה.

וכת' **התוס'** שם דקשה לר"י דלמאי דמוקמין לה בנפה וכברה משמע דוקא לבו ביום אסור, אבל לאלתר אפי' בנפה וכברה שרי, **ובביצה** (יד:) משמע דבנפה וכברה אסיר בכל ענין, ונר' לר"י דבברייתא איירי בבורר ביד והכא דמוקמי לה בנפה וכברה ברייתא אחריתי היא ואפי' לאלתר חייב חטאת. וכן משמע מתוך פירוש ר"ח (שבת עד:) דפירש שיש שלשה דינים בבורר לאלתר דביד מותר לכתח' בקנון ובתמחוי פטור אבל אסור, ואם ביררם בידו כדי לשדעתי לאכול שניהם לאלתר, והפמי"א מסתפק בזה ולא נהירא דמשמע

וכן פסק **השו"ע** (סי' שיט סעי' א) דהבורר אוכל מתוך פסולת או שהיו לפניו שני מיני אוכלים ובורר מין ממין אחר, בנפה ובכברה חייב, בקנון ובתמחוי פטור אבל אסור, ואם ביררם בידו כדי לאכול לאלתר, מותר. ופירש **המ"ב** (סי"ק א) דבנפה ובכברה חייב - שזהו דרך ברירתו ואפי' היה בדעתו לאכול לאלתר, ע"כ.

והפמ"ג (שם מ"ז ססי"ג) יצא לדון האם הנפה וכברה חייב אף לאלתר כשבורר אוכל מתוך פסולת, אבל היכן שבורר שני מיני אוכלין ורוצה לאכול שתיהן באותה טעודה בנפה דלמא שרי, ואת"ל דאף בכה"ג חייב, מין א' שיש בו גדולים וקטנים בכמותו, בנפה מהו. והנה תפוחים מתוקים וחמוצים את"ל מין א' ממש הוה אפי"ה כל ששונא חמוצים פסולת מקרי לגבי ידיה, ואסור באופנים המוזכרים, ע"כ. אבל **הבה"ל** (שם ד"ה ובורר מין) כת' לענין חיובא דנפה וכברה אין חילוק בין אם בירר אותו המין שהיה רוצה לאכול והמין השני נשאר על מקומו או להיפוך (וכן כשדעתו לאכול שניהם לאלתר, והפמי"א מסתפק בזה ולא נהירא דמשמע מלשון הר"מ דעיקר חיובא הוא מחמת שבירר מין ממין ועיין מה שכתבנו לקמן עוד בכגון זה), ע"כ.

וכת' **המ"ב** (סי"ק ט) שהבורר בקנון ותמחוי לאחר זמן חייב, ע"כ. אלא דלכאז' צ"ע לפי משי"כ בשם **רש"י** שהבורר בקנון פטור דחשיב מלאכה כלאחיי', ומשמע דהוי שינוי גמור ופטור עליו בכל גוונא, וא"כ אף לאחר זמן פטור. וכן **האג"ט** (בורר סי"ק א אות ב ומרקד סי"ק ה אות ח) כת' **שמהרמב"ם** (פי"ח הי"ב) שכלשוננו פסק **השו"ע** משמע דבקנון ותמחוי בכל גוונא פטור.

ב. קנון ותמחוי מהו

ועי' **במ"א** (ססי"ק ג) שכת' דנ"ל דאותו כלי העשוי כנפה שמסננין בו דינו כמשמרת הואיל ומיוחד לכך. וכן פסק **המ"ב** (סי"ק מח).

ועי' עוד **ברש"י** (עד: ד"ה בקנון שפירש דקנון הוא כלי עץ שעושין כעין צינור רחב מלאחריו וקצר מלפניו, ובעל מטבע עושים אותו, והבורר בו קטנית נותן קטנית במקום הרחב ומנענעו, והקטנית מפני שהוא סגולגל מתגלגל ויורד דרך פיו הקצר, והפסולת נשאר בכלי. פטור אבל אסור - מותר לכתח' לא הוי - דדמי לברירה, וחייב חטאת לא הוי - דכלאחר יד הוא דעיקר ברירה בנפה וכברה, אבל ביד לא דמי לבורר כלל. **והריב"ב** (שם) פירש דקנון ותמחוי מיני כלים הם, פטור אבל אסור - נפה וכברה **דרך אומן** בכך וחייב. וכרש"י פסק **המ"ב** (סי"ק ג).

ג. שפיכה מכלי אל חשיב ברירה בכלי

ואיתא **בשבת** (קלט:) דבי רב פפא שאפו שיכרא ממנא למנא, אמר ליה רב אחא מדיפתי לרבינא האיכא ניצוצות, ניצוצות לבי רב פפא לא חשיבי. ו**פרש"י** שאפו שיכרא - כל היכא דתני לשון שפוי - בנחת הוא, והפסולת נשאר בשולי הכלי. והאיכא ניצוצות - קטנות הנישפות באחרונה מתוך הפסולת, שקורין בריי"ש - טיפות נופלות - והנהו מוכחן דבורר הוא. ניצוצות בי רב פפא לא חשיבי - שחונני מטיל שכר היה כדאמרין **בב"מ** (סה:) **ובפסחים** (קנ"ג) הלכך אינו מקפיד לניצוצות כל כך, וכשמגיע לניצוצות משליך ופסולתו לחוץ, ותחילת שפיתין מן הפסולת ניכר דלאו בורר הוא, ע"כ.

והשו"ע (סי' תז) כת' שמותיר לערות בנחת מכלי לחבירו ובלבד שיזהר שכשיפסקו הקילות ומתחילים לירד נצוצות קטנות (טיפות קטנות המטפטפות כשנפסק הקילות) הנישפות (כשמערים) באחרונה מתוך הפסולת, יפסיק ויניחם עם השמרים, שאם לא יעשה כן, הני ניצוצות מוכחי שהוא בורר.

וכת' **המ"א** (סי"ק ט) דמוכחי שהוא בורר - ותחלת שפיתן (כשמערה) כשאין הפסולת ניכר לאו בורר הוא (ר"ן), לפ"ז אסור לעשות שומן מהמאכל דהא ב' מיני אוכלין הם ואסור לברור א' מחבירו אלא בידו כדי לאכלו מיד והכא כשמערי' מהכלי אסור כמו בשכר ומלשון הר"ף משמע דאין איסור בשכר אלא כשנותן קסמים בפי הכלי דאז הוי כבורר דרך כל, אבל כשמערה כך שרי כדי לשתות לאלתר, וצ"ל דאף הטור והשו"ע מודים לזה אלא שהם איירי ברוצה לשתות לאחר זמן. ובניאר **המחצה"ש** דבהוי"א ס"ל להמ"א **דעירוי מכלי לכלי** חשיב בורר בכלי וע"כ אסור אע"פ דהוי אוכל מתוך פסולת, ושוב נקט דאסור משום דהוי ברירה לאחר זמן, אבל מיד שרי כי אין זה ברירה בכלי. אולם **הפמ"ג** (א"א סי"ק ט) פירש דאע"פ שמשירי הרבה אוכל עם הפסולת כל שניכר הברירה והפסולת נר' הוה בורר וכאן בתחלת שפיתין (כשמערה) אין נר' הפסולת, ולפ"ז אסור לערות שומן מרוטב אף ששופך רוטב עמו או ששייר שומן כיון דניכר הוא, ולפ"ז אסור לשפוך מכוס זבובים עם מעט משקה דניכר ונר' בורר, ע"כ. **והתוספת שבת** (סי"ק כח) כת' דהא דהוי בורר בניצוצות כמבואר ב**שו"ע**, לא הוי כבורר ע"י כלי אלא כבורר ביד, ולכך אם רוצה לשתות מיד שרי כמו בבורר אוכל מתוך הפסולת ולא דמי לבורר ע"י קנון ותמחוי. ועיי"ש שכת' דמש"כ **המ"א** דאסור לערות בשבת שומן מתוך הרוטב אינו משום דהוי בורר בכלי אלא מחמת שהשומן מקרי פסולת לגבי האוכל, אסור אפי' אם רוצה לאכול מיד דהוי בורר פסולת מתוך אוכל.

וכן דעת **הגר"ז** (אות יח) דא"צ להפסיק כשיורדין הניצוצות שהרי מותר לברור אוכל או משקה מתוך הפסולת כשרוצה לאכלו או לשתותו לאלתר כן שאינו בורר ע"י כלי אלא בידו כמו שנתבאר **וכאן אף שמערה מכלי לכלי מ"מ עיקר הברירה נעשה ע"י ידיו** ואינו חשוב בורר בכלי אינו כשמסננין בסודר או כפיפה וכיוצא"ב, ע"כ.

ועי' **בחיי"א** (ככל טז אות ט) שכתב: דאין לשפוך קפה צריכין לזהר שצריכין לזהר **ישפוך כל הצלול מן הקפה השחוק דהוי כבורר**, ומכ"ש כשאינו שותה עכשיו רק שמסנן לבו ביום כו'. **וכן כשמערה שכר מן השמרים צריך לזהר בזה שכשמגיע סמוך לשמרים או סמוך לקאוע השחוק**, אזי ישאיר מעט שכר וקפה צלול בתוך הקפה השחוק ובתוך השמרים. ופשיטא דאסור לערות שומן מהמאכל דהא השומן הוי כפסולת, ופסולת מתוך האוכל אסור לכוי"ע, אא"כ שמערה ג"כ מהרוטב, ע"כ.

והמ"ב (סי"ק נה) פסק **התוס'** **שבת** דבכה"ג חשיב בורר בידיו. ועיי"ש (סי"ק נח) דמותר ליקח החלמון בידו דהוי בורר אוכל לאלתר וביד דמתוך, וה"ה דמתוך ע"י עירוי מקליפה לתלפלה דזה ג"כ מקרי כבורר בידו וכנ"ל בס"ק נ"ה, ע"כ.

ועי' **בש"ש** (פי"ג אות ב) שכתב: דאין לשפוך את השמן שבתוך קופסת סרדינים או טונה, אלא יוציא את הדגים וישאיר את השמן או יוציא בכף את הדגים מן השמן. אלא דעת **הגריש"א זצ"ל** (הל' שבת בשבת פי"ט הגה פח) דמותר לשפוך השמן שבקופסאות סרדינים כי אין זו תערובת. וכן קופסאות טונה שיש בהם שמן, אף שהוא צפוף ואינו ניכר, דינן כשלקות דהוי מין אחד.

ד. מעכב מין א' ע"י הצמדת כיסוי הכלי

וכת' **האג"מ** (ת"ז סי' עד בורר אות א) דמאכל עם משקה אף שהוא מאותו המין הוא כב' מינים, הגאם בשר צלי ומבושל הם שני מינים וכ"ש אוכל ומשקה, אבל פשוט שאם מניח מעט מהמרק אין זה בורר מאחר דעדיין אוכל המשקה מעוררבן אך מסיר את רובי המרק אין זה בורר, ו**רשאים להחזיק כיסוי הכלי על הכלי ולהניח פתח קטן לחשיך את רובי המשקה** אבל לא על כל המרק. וכן כשרוצה דוקא בהמרק יעשה באופן שאפשר שיפלו משם גם מהאוכל אך לא בריבוי שזה יש להיתר, ע"כ. וכן דעת **הגריש"א זצ"ל** (אשרי האי"ז ח"ב פכ"ה הגה טב) שוודאי המכסה של הקדירה זה כלי שיחזיק החום של הקדירה ואינו כלל כלי של ברירה.

פניני הלכה

המשלים תפלתו האם יאמר אשרי קודם תפלת ההשלמה

איתא **בברכות** (כו:) טעה ולא התפלל ערבית מתפלל בשחרית שתיים, שחרית מתפלל במנחה שתיים וכו', טעה ולא התפלל מנחה מתפלל ערבית שתיים. ומבואר שם (כו:) דמתפלל הראשונה לשם חובה והשניה לתשלומין. וכן הוא לדינא בטעו"ע ריש סי' ק"ח ע"ש. ואמרין **בגמ'** (ברכות ל:) וכמה ישהה בין תפלה לתפלה, רב הונא רב חסדא חד אמר כדי שתחונן דעתו עליו, וחד אמר כדי שתתחולל דעתו עליו. ופי' **רש"י** (שם) כמה ישהה בין תפלה לתפלה - מי שיש עליו לחזור ולהתפלל או משום דטעה או משום מוספין, כמה ישהה בין זו לזו. שתחונן - שתהא דעתו מיושבת לערוך דבריו בלשון תחינה. שתתחולל - לשון חילוי, והיא היא אלא בלישנא בעלמא פליגי.

וכת' **התוס'** (שם ד"ה דל) דמפ' **בירושלמי** (פי"ד הי"ז) דהיינו כשילך ד"א. וכ"כ **הטשו"ע** (סי' ק"ה) דצריך להמתין בין לז"ז כדי הילוך ד"א. וכת' **הב"ח** דהיינו אחר שזמר עושה שלום. והובא **במשנ"ב** (סי' ב).

מיהו **בהג' הסמ"ק** (סי' י"א אות מ"ד) כת' - טעה ולא התפלל ערבית, יתפלל שחרית שתיים, לאחר שיתפלל תפלת יוצר וי"ח ברכות יתחיל אשרי ואח"כ יתפלל תפלת י"ח בשביל תפלת ערבית וכו'. טעה ולא התפלל מנחה וכו' יתפלל אשרי וי"ח ברכות בשביל מנחה אחרי שיתפלל תפלת ערבית. והובא **בב"י** בסי' ק"ח.

וכתב בד"מ (סי' ק"ח סי"ק א) דכ"כ בתשובות **בר ששת** סי' ק"מ שצריך לומר אשרי קודם התפלה השניה. ובפסקי **מהרא"י** (תה"ד ח"א) כת' וז"ל פשיטא שאין צ"ל אשרי וקדיש הואיל וכבר עבר זמן המנחה אם כן היום כלה והלך לו שלא אמרו אשרי שלש פעמים, ולא מצניח שיש תשלומין לזה, וכיון שלא אמרו אשרי על מה יאמרו קדיש, ע"כ. ולכאז' נר' דדברי מהרא"י חולקים על הסמ"ק. ואפשר לומר דלא פליגי, ומהרא"י מדבר שאין לומר אשרי קודם תפלת ברכו כמו בשחרית, אבל לאחר התפלה קודם התפלה השניה אפשר שמודה לסמ"ק כדי להפסיק בין תפלה לתפלה. עכ"ז. **וב"י** בסי' רל"ז הביא דברי מהרא"י, והדר הביא דברי הריב"ש שזכונן לומר אשרי אחר תפלת ערבית קודם תפלה שהיא תשלומין לתפלת מנחה כדי שיהא בזה היכר שהתפלה היא תשלום תפלת מנחה ואין בזה משום עבר יומו כמו שאין בתפלה עצמה.

ולדינא כתב **המהר"ב** (סי' ק"ח סי"ג) טעה ולא התפלל מנחה מתפלל ערבית שתיים, הראשונה ערבית והשניה תשלומין. טעה ולא התפלל ערבית מתפלל שחרית שתיים הראשונה שחרית והשניה תשלומין, לאחר שיאמר יוצר וי"ח ברכות יאמר אשרי ואח"כ יתפלל שמונה עשרה לתשלומי ערבית.

וכת' **ההמ"א** (שם) וכן שכתבתי ערבית שתיים משום שלא התפלל מנחה יאמר אשרי בן תפלה לתפלה. וכ"כ **במהר"ב** בסי' רל"ז סי"ב דאם שכח ולא התפלל מנחה מתפלל ערבית שתיים, ואומר אשרי קודם התשלומין. וצ"ב הא דבסי' ק"ה סתם המהר"ב וכתב דהמתפלל שתי תפלות זו אחר זו צריך להמתין בין זו לזו כדי הילוך ד"א כדי שתהא דעתו מיושבת להתפלל בלשון תחינה. ע"כ. ולא הזכיר שצריך לומר אשרי. ואף הרהמ"א לא העיר מידע על דבריו.

ובפרישה (סי' ק"ה) כת' דנ"ל דהסמ"ק מיירי דוקא בשכח תפלת מנחה וערבית, דקודם מנחה צריך להתפלל אשרי, נמצא כששכח תפלת מנחה מסתמא שכח נמי אשרי, לכך הואיל וצריך להשלים אשרי תו אי"צ להמתין בין הילוך ד"א, וכן כששכח ערבית וצריך להשלימו אחר תפלת י"ח של שחרית, ואחר תפלת י"ח של שחרית צ"ל ג"כ אשרי קודם למנצח ואותו אשרי עולה גם כן במקום הילוך ד"א. אבל בסי' ק"ה מיירי ששכח שחרית שצריך להשלימו אחר מנחה, וסמוך לפני י"ח של שחרית לא נתקן לומר אשרי לכך הוצרך ליתן שיעור ד"א, דעד דהסמ"ק לא הזכיר שחרית רק מנחה וערבית.

אולם **בלבוש** (סי' ק"ח סי"ג) כתב דאף במתפלל מנחה ב' לתשלומי שחרית צ"ל אשרי קודם תפלתו השניה. ו**הב"ח** (סי' ק"ה) מיישב דאפשר דעיקר פי' כמה ישהה בין תפלה לתפלה לא אמרוה אלא על כל תפלת שחרית למוסף, דכיון דליכא אלא ז"ב בשביל קרבן מוסף אי"צ אשרי, דלא תקנו לומר אשרי אלא קודם

ה. ברירה ע"י כף / מזלג / סכין

וכתב החי"י**א** (כלל פלפלי אות ט) דאסור לקלוט השומן שקורין סמעתענע [שמתנ] מן הסיראוועטקע [מי החלב], אלא יניח מעט סמוך לסיראוועטקע [לחלב], דזה אפי' בשבת מותר, ודוקא מה שצריך לבו ביום, אבל לצורך מחר בלא"ה אסור משום הכנה כו', וני"ל דמותר לקלוט הסמעתאנקע מן החלב לשתות בו קאווע. ועיי"ש **בנשמת אדם** (אות ב) שפירש **דמה שבורר בכף אין זה כלי שבוררין בו ודומה לכלי ששופך ממנו המשקה הצלול מן השמרים דמותר לרייף שם, ולדעת המ"א הנ"ל גם השו"ע מודה**, ע"כ.

וכן פסק **המ"ב** (סי"ק סג) דחקולט שומן הצף ע"פ החלב גם זה הוא בכלל בורר ע"כ יזהר שכשיגיע סמוך לחלב יניח קצת עם החלב ואז שרצו וכמ"ש סי"ד וה"ה להיפוך שיטול קצת מן החלב עם השומן הזה. ועיי"ש שהוסיף **המ"ב** מדליה דמ"מ ליקח השומן בצמצום אסור אלאכיל דעתו לאכול לאתער שהרי הוא לוקח בכף. ובאי"ר **בשרה צ"ח** (אות נח) ומש"כ **הגר"ז** דאם דעתו לאכול לאתער שרי, היינו, בשמיערה מכלי לכלי, וכן משמע **ממ"א** (שם), עיי"ש, **ובאל בכף, בדברי הרא דבבר זה**. ועיי' **בנשמ"א** (שם), ע"כ.
מבואר דברירה עיי' כף חשיב ברירה בכלי. ולכאז' צ"ע מדברי **המ"ב** (סי"ק סו) גופא שכת' דדע **דבתוספתא** איתא אבל מחבץ הוא מעשה קדירה ואוכל ור"ל להפריד בכף מאכל עבה מן הרוטב דמותר משום דדרך אכילה הוא בכך, ע"כ. וצ"ל שכלי שבשעה שיש צורך בברירה הוא המועדף מממת טיב הברירה חשיב כלי מיוחד לברירה, משא"כ כלי שמשתמשים לצורך אכילה וכדו' אף אם דעת עוזר לו לברור אינו בכלל כלי מיוחד לברירה כי אינו הכלי המועדף לטיב הברירה.

ובדרך ה' כת' **האג"מ** (נאו"ח ח"א סי' קכז) דאם עיי' המזלג והכף נברר בנקל במידו שמניעא משמיעיים למעשה הברירה יש להחשיב זה בורר בכלי ויש לאסור כמו בקנון ותמחוי, אבל אם אין עושים להברירה כלום יותר מבידו אלא מחמת שאינו רוצה ללכלך ידו או מחמת שהוא מרחוק ואינו יכול להגיע שם בידו או מחמת שהוא דבר לח ואינו יכול ליקח בידו וכדו' הוא רק כבורר בידו שמותר לאתער באוכל מתוך פסולת, ע"כ. וכי"כ **השש"כ** (פי"ג אות מט והגה קמא). ועיי"ש (הגה קעג) שהביא בשם **הגרשני"א זצ"ל** דיש להזהר שלא לקרב את האטריות שבכף לדופני הצלחת, ע"מ שהמרק שבכף ירד ממנה, כיון שהכף יחד עם הצלחת נחשבים לכלי, ואין לעשות כן אפי' אם בדעתו לאכול אם את האטריות וגם את המרק, כיון דהוי שני מינים. וכן מי שאוכל אטריות מהמרק עיי' מזלג והוא רוצה בסינונו של המרק, אפשר שהמזלג נחשב לכלי ואסור אפי' לאתער, ע"כ.

אולם דעת **הגרשי"א זצ"ל** (אשרי האיש חי"ב פכ"ה אות כב) דכל דברי **המ"ב** לא נאמרו אלא בכף גדולה שהיתה מיוחדת לענין זה דוקא של ברירת השמנת מע"ג החלב לפי גודלה ושימושה, שהיתה אצלם קערה גדולה עם חלב ושכבת שומן על פניה וכלי החלב המיוחדים לה. אבל כף המשמשת לכלי אכילה שלנו, אינה מיוחדת לדבר זה כלל, ומותר לאכול שומן זה בכף, ע"כ.

ו. קילוף ע"י סכין

ולפי דברינו הנ"ל י"ל דהקולף ע"י סכין חשיב ברירה בכלי. ועיי' **בפמ"ג** (סי' שיט מ"ז ס"א) שכתב דהא דאסור לברור הפסולת מאוכל אפילו לאכול מיד, דרך ברירה, הא להסיר עליו המעופשין מירק בסכין זהו לאו דרך ברירה, רק לתקן המאכל, ע"כ. ולפי הנ"ל י"ל דבכח"ג לא חשיב בורר בכלי כי הוי דרך אכילה. אולם היכן שהסכין עוזר לברירה חשיב כלי.

אלא דעיי' **באג"מ** (שם) שכת' שהרי אסור לקלוף שומים ובצלים ולהמג"א אף לקלוף תפוחים אסור משום בורר כדאיתא באו"ח ססי' שכ"א ומ"מ מפורש שם דרק להניח אסור אבל לאכול לאתער שרי אף שסתם קליפת שומים ובצלים הוא בסכין ותפוחים א"א כלל לקלוף ביד. אלא צריך לומר כיון דלעצם הברירה אין הסכין מברר ביותר באם היה עושה זה ביד ומה שעושה בסכין הוא מחמת שא"א לו לעשות החתיכה ביד או אף שאפשר לו בדוחק ובקושי אבל כלל הוא לעשות ע"י סכין ולא מסייע לענין הברור כלום הוא כבורר ביד שמותר לאכול לאתער. ובאי"ר **במחלה אלתוה** (סי' יא אות א) דכוונת **האג"מ** להפרידה בין הדבקים אין זו בורר. ורק כאשר כבר הופרדו זה מזה ורק מונחים בתערובת אז הם במצב דחל עליהם איסור ברירה. ולכן סכין אינו עוזר בהברירה. דפעולת הסכין היא דרגה לפני הברירה. והברירה עצמה נעשה אחר שהופרדו הקליפה והפרי מהדדי. וכן דעת **הגרנ"ק זצ"ל** (נחט שני ח"ב עמ' עח ד"ה ונראה). ודעת **הגרשני"א זצ"ל** (שש"כ פי"ג והגה קג) דכשם שמותר לברור ביד סמוך לאכילה כיון דדרך אכילה בכך, ומהאי טעמא גם מותר לקלוף בסכין אפילו פסולת מתוך אוכל. וכן דעת **התשובות והנהגות** (ח"א סי' רח) כי א"א לקלף ביד וסכין גילי אינו מיוחד לברירה, אבל אין לקלוף תפוחים בקלפן ויש לחשוש אפי' לאיסור תורה, עיי"ש.

ז. כף מנוקבת

ולפי הנ"ל י"ל דשימוש בכף מנוקבת בכלל ברירה בכלי שהרי משתמשים בה לצורך ברירה. וכן הוא **בבשיתת השבת** (מרקד סעי' יא) דיש לזהר שלא לסנן הרוטב מהפסולת (כמו פלפלין ובצלים) עיי' כפות גדולות העשוינ נקבים נקבים ומיוחדות לסינון, ע"כ. וכן פסק **השבט הלוי** (נ"ח ססי' נח) דהני כפות גדולות המנוקבות בכוונה שיעשו פעולה של ברירה בשעת לקיתחם שלא יצא על ידם מהקדרה רק האוכל ולא המשקה לכך נעשו ולכך מתכוון המשתמש בהם יראה דאסורים איסור גמור, אף דבורר ביבש מתוך לח קל יותר מבורר סתם כמשי"כ **בשו"ת מהריט"צ ובבית מאיר** (סי' שיט) היינו ביד אבל בכלי דרכו בכך, ומצוה מפרסם, ע"כ.
אולם **באו"ח זצ"ל** (ח"ב פלי"א אות י והגה שם) מתיר להוציא אוכל ע"י מצקת זו אף שהמרק מסתנן דרך החורים, אם דעתו לאכול מיד. ומ"מ המחמיר בזה תע"ב. והיינו טעמא כי העיקר כמ"ש הגר"י בסידורו שהברירה היא במה שנשאר בידו. ולכן הלוקח מרק במצקת והמים יורדים דרך החורים, הוי כבורר אוכל מתוך הפסולת דשרי לאתער. ואף דלכאז' מדרבנן יש לאסור כשעושה כן בכלי, דהוי קננון ותמחוי, מ"מ יש לצרף את שיטת הסוברים דאין ברירה בלה, ואף למחמירים, מ"מ כיון שאינו כלי המיוחד לברירה הוי כקנון ותמחוי שאסור רק מדרבנן, ולכן יש להתיר כאן, ע"כ. ודעת **הגרשי"א זצ"ל** (אשרי האיש חי"ב פכ"ה אות לז) שאסור כיון משתמש בכף מיוחדת לברירה ובה לא מועילה הסברא שיכול לעשות ביד.

ה. מהפך רוטב מירוקת מבושלים

והנה איתא **בשבת** (טז). שריקא טויה שרי, פיעפועי ביעי אסור כו' **נותן אדם יין צלול ומים צלולין לתוך המשמרת בשבת ואינו חושש אלמא כיון דמשתתי הכי לאו מידי קעביד** הכא נמי כיון דמיתכיל הכי לאו מידי קעביד. ופרש"י שריקא טויה - לשרוק ולטוח שמן וביצים מגולגולי על הצלי כשהוא חם משחשכה - שרי, ובלבד שלא יהא רותח כדי לבשל, ולא אמרינן דמי למתקן.
ו**התוס'** (ד"ה שריקא) כת' שריקא טויה - פירש ר"ח מים שמסננים ממעי אבטיח ושותים כדי לשלשל, ור"ל דמותר לסנן מים שבמקסמק כיון דמיתכיל הכי לאו מידי קעביד, אבל פעפועי ביעי אסור דלא מיתכיל בלא סינון שפיר והשתא אתי שפיר לפי ר"ח דשייכא אה מלתא דממיר ברפואה, ע"כ. וכן הבאת **המהפך** (ד"ה שריקא). ועיי"ש שתנמה על פירוש רש"י. וכן דעת **הרשב"א** (ד"ה פעפועי) ו**הריטב"א** (שם). ועיי' **בחיי' הר"ן** (ד"ה הכא) שכת' **דמכאן ראיה לכל דבר שהוא נאכל בלא סינון דמותר לסננו דהא שירקא טויה נאכלת עם בני מעי' וכיון שכן השתא נמי דמסנן לה לאו מידי קא עביד כו', ע"כ.**

וכת' **בבשיתת השבת** (מרקד אות יא וסי' כז) ע"פ **הר"ח** דרוטב ירקות ולביבות דלענין ברכה הן מין א' שמברכין על הרוטב ברכת הירקות, שמותר לסנן בכלי המיוחד לכך. וכן משקה שקדים כתושים מער"ש, מותר לסננו כיון שיכולים לשתותן בלא סינון.

אולם **האג"מ** (נאו"ח ח"ד סי' עד בורר איתוית א' – ב) כת' דמאכל עם משקה אף שהוא מאותו המין הוא כבי' מנינם דהא גם בשר צלי ומבושל הם שני מינים וכי"ש אוכל ומשקה כו', ושריקא טויה לפי מצינו שם מים שמסננים ממעי אבטיח ושותים לרפואה שמותר כיון דמיתכיל הכי לאו מידי קעביד, הנה התוס' בדף ק"ט ד"ה שריקא לא גרסי בפירוש הר"ח תיבות ושותין אותן לבדן והוא משום דהרפואה היא אף באכילת המעי אבטיח ביחד בלא סינון אך אינו רוצה לאכול מהאבטיח הרבה רק מה שצריך לרפואה, שלכן הוא רק ממעט המאכל לאכול ממנו לרפואה רק את המים, ונמצא שאין קפידתו משום שאינו רוצה אלא בשתיה ולא באכילה אלא שהוא רק למעט, דהא נמצא אף לדידיה הוא מין א' שלכן מותר אף שע"י משמרת אפשר שיצאו כל המים כיון דאינו משום שאינו רוצה בהאכל שבו יש לאסור במקפיד להוציא כל המים, ע"כ.

ודעת **הגרשי"א זצ"ל** (שש"כ פי"ג והגה קעג) דאסור לסנן ירקות ומבושלים כדי להסיר הרוטב מהם, ודלא **כהבשיתת השבת**, משום דלא אמרינן סברא זו אלא בקיסמין וכדו' כיון שאינם חשובים לעצמם כלום, ולכן כיון שרוב בנ"א שותים היין אפי' עם הקיסמים, הרי הם בטלים ליין וחשובים כמין אחד ולא חשיב בורר. משא"כ בשני מינים חשובים לעצמם שאינם בטלים זה בזה ורוצה לאכול רק מין א', לא שייך להתיר מהסתם שאפשר לאוכלם ביחד. ולכן דינו כבורר בשני מינים, ע"כ. ועיי' **בשש"כ** (פי"ג אות נז) **ובשמעתא עמיקתא** גליון תקצ"ח עוד בענין ברירת פסולת שהוא מגוף המשקה.

מ ס ק נ א ד ר י נ א

א' ברירה בשבת מותרת כשבורר ביד, אוכל מתוך פסולת על מנת לאכול לאתער. **ב'** ברירה ע"י כלי מיוחד לברירה יש בה איסור תורה. ואם הוא כלי שאינו מיוחד יש איסור דרבנן. ומ"מ ברירה ע"י מזלג, סכין או כף הוי כברירה ביד כי אין זה כלי מיוחד לברירה אלא שמשתמש בהם כדי שלא ללכלך ידיו וכדו'. אולם אם משתמש בהם על מנת לברור בקלות יותר מאשר בידו, ומסתייע בהם למעשה הברירה נחשב ברירה בכלי שאינו מיוחד לברירה דאסור מדרבן. ויש מי שמיקל בזה. וקילוף ע"י סכין בכלל ברירה ביד לכו"ע. ג' אסור להשתמש בכף מנוקבת ע"י מין לסנן הרוטב מהמאכל. **ד'** ברירה ע"י עירוי מכלי לכלי אחר נחשבת כברירה ביד שמותר לפי התנאים הנ"ל, והדין כן אף אם מחזיק כסוי הכלי על הכלי ומניח פתח קטן לצורך זה.

תפלת י"ח, וקודם מוסף דליכא אשירי צריך שיהיה כדי הילוך ד"א, ורש"י פי' על כמה ישהה בין תפלה לתפלה גם על מי שטעה וצריך להשלימה בזמן תפלה שלאחריה, וכי"כ הטור בסי' ק"ה היינו לומר דגם בתפלה צריך שישעה ד"א לפחות אפי' לא יאמר אשרי, אבל לכת' ודאי צ"ל אשרי קודם לסמ"ק.

אמנם העיר דמ"ש הסמ"ק דגם כשמתפלל ערבית שתים צ"ל אשרי קודם שיתפלל י"ח לתשלומי מנחה, הכחם המקובל **כמה"ר מנחם מרקנאטי** (פר' וירא וקרח) הזהיר מאד שלא לומר אשרי אחר שהתפלל מנחה.

ובמ"א (סי"ק ב') השיג על הבי"ח דברקנאטי כתי' שלא לומר אשרי בערבית. וכן מנחה פשוט לומר ביוה"כ שאשירי אחר תפלת מנחה. מיהו בוותר ר"ר פנחס משמע דאחר מנחה לא יאמר אשרי וכו', ומ"מ משמע שם בוותר שמותר לאומרו שלא אדעתא דחובה.

אולם **בלבוש** (סי"ב) סתם וכתב דאף אם מתפלל ערבית ב' לתשלומי מנחה יאמר אשרי בין תפלה לתפלה. והכרעת **המשנ"ב** (סי"ק י"ג) כהסכמת האחרונים דהיכא דמתפלל מנחה שתים בשביל השלמה, יאמר ג"כ עוד פעם אשרי קודם תפלה שניה. וכל זה הוא רק לכתחילה אבל מדינא א"צ הפסקה בין תפלה לתפלה אלא כדי הילוך ד"א כמ"ש בסי' ק"ה.

אולם על דברי הרמ"א דאף במתפלל ערבית שתים יאמר אשרי, כתב דיש מן האחרונים שכתבו בשם המקובלים שכל דאם יאמר אשרי בערבית, ואף שהוא בשביל תפלת המנחה יש להחמיר בזה. וכת' **בדה"ח** (דיני תשלומי תפלה סי"ד) דאיך שהאדם ינהג בזה יש לו על מי לסמוך. אך כ"ז שהוא יוס לא ימנע מלומר אשרי אף שהוא אחר תפלת מנחה, ע"כ אם נתאחר ובא לבחכ"נ בשעה שהציבור התחילו תפלת המנחה יתפלל עמהם ויאמר אשרי אח"כ. ועיי' במג"א דמשמע דאפי' באופן זה לא יאמרנו אדעתא דחובה רק כקורא בתורה. [ועיי"ש בסי' ק"ה סי"א ק].

אולם **החיד"א** בספרו מחז"ב (סי' ק"ח סי"ק ה') הביא דברי הא"ר דיש לחוש מלומר אשרי בלילה כשאומר ערבית ב', וכתב דכן ראוי לעשות, אמנם יפסיק כדי הילוך ד"א, וכי"כ בספרו קשר גודל (סי' כ"ב סי"ב).

ובחסד לאלפים (שם אות א') כתב דאף אחר מנחה אין לומר אשרי ע"פ הסוד, לכן אם בא להשלים שחרית אחר מנחה לא יאמר אשרי בנתיים רק ישעה כדי הילוך ד"א. וכי"כ **בבן איש חי** (ש"ר פר' משפטים אות טו).

וכן העלה **בכנה"ח** (סי' כ').

העולה לדינא – א. שגג ולא התפלל שחרית מתפלל מנחה שתים, הראשונה לשם תפלת מנחה והשניה לשם תשלומי שחרית. שגג ולא התפלל מנחה מתפלל ערבית שתים, הראשונה לשם ערבית והשניה לתשלומי מנחה. ולדעת השו"ע והרמ"א יאמר אשרי בן תפלה לתפלה. **ב.** לדעת זוהר אין לומר אשרי אחר תפלת ערבית, וע"כ י"א דאם מתפלל ערבית שתים לתשלומי מנחה, לא יאמר אשרי אחר תפלת ערבית, אלא ישעה כדי הילוך ד"א בין תפלה לתפלה, וכן דעת החיד"א. וכתב המשנ"ב דאיך שינהג האדם בזה יש לו על מי לסמוך. ג. י"א דלזוהר אין לומר אשרי אף אחר תפלת מנחה, ולדעתם אף אם מתפלל מנחה ב' לתשלומי שחרית לא יאמר אשרי אחר תפלת מנחה אלא ישעה כדי הילוך ד"א ויתפלל.

נכתב ע"י

הרה"ג הרב שמעון פלולי שליט"א

מו"ץ הקהילה החרדית מעלה ארומים

פניני מוסר

עניני שבת

דרגת תפילות שבת שאין מבקשים על גשמיות - י"והנה הלכה היא שבשבת קודש לא מתפללים על צרכי הפרט, ונראה לכאורה בשטחיות שאין שבת זמן תפילה וזו טעות והיפך הגמור, דאדרבא השבת היא במיוחד יום של תפילה, אלא שהתפילה המיוחדת לשבת היא מסוג אחר מתפילות החול.

בכל ימות השבוע עיקר התפילה היא בקשת רחמים על צרכי האדם, משא"כ שבת שהיא יומו של הקב"ה שבו מתגלה היחוד הגמור, וממילא צרכי האדם אינם עולים בשם כלל, ולכן גם צורת התפילה משתנה. בשבת נוטח הבקשות אינו ע"פ ההגדרות של העולם שלנו כגון רפואה ופרנסה, אלא בנוסח של הקב"ה, שביום זה כולם מתעסקים באין סופיות, - קדשנו במצוותיך, וכן חלקנו ופרנסתנו, שבעינו מטובך, שמחויני בישועתך, טהר לבנו, שכל אלו הם כללים של דביקות בהש"ת שאין להם גבול ותכלית.. הבקשות של שבת הם להתענג על ה"... ובלהתענג על השם לא שייך לומר "כאילו מלאכתך עשויה", שגם בעולם הבא צדיקים אין להם מנוחה אלא ילכו מחיל אל חיל..."... (הגר"ש מינקוס זצ"ל, שבת מלכתא עמ' עז)

נערך ע"י מחבר סדרת "עבודת המועדים"

✉ **להצטרפות לרשימת התפוצה ללא עלות ניתן לשלוח בקשה לדוא"ל:** amikta@amikta.co.il

© **שמעתא עמיקתא – נתרם להצלתה התורם ומשפחתו** – לשאלות והערות ניתן להתקשר לפל' 0522-767-0503